

KOMENTÁŘ K PŘEDBĚŽNÝM VÝSLEDKŮM SLDB 2011 V LIBERECKÉM KRAJI

Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011 jsou zpracovány podle místa trvalého bydliště sčítaných osob. Údaje jsou tak srovnatelné s předchozími sčítáními, výsledky těchto sčítání byly přepočteny na územní strukturu krajů, okresů, správních obvodů i obcí platnou k 1. lednu 2011.

OBYVATELSTVO

Dle předběžných výsledků mělo k rozhodnému okamžiku sčítání trvalý pobyt na území Libereckého kraje 439 262 obyvatel, což je o 11 078 obyvatel více než v roce 2001. Za posledních deset let se zvýšil počet mužů žijících v kraji o 3,3 %, zatímco počet žen vzrostl pouze o 1,9 %. Přesto i nadále ve struktuře obyvatel kraje mírně převažovaly ženy s téměř 51 %. Počet obyvatel Libereckého kraje představuje pouze 4,2 % z celkového počtu obyvatel ČR, což je po Karlovarském kraji druhý nejnižší podíl. Počet obyvatel kraje se trvale zvyšuje od roku 1970, nejvyšší přírůstek byl zaznamenán v období 1970–1980.

Za posledních deset let vzrostl počet osob s trvalým pobytem (včetně cizinců s dlouhodobým pobytem) ve třech okresech kraje (Liberec o 5 %, Jablonec nad Nisou o 2 %, Česká Lípa o 1,5 %), pouze v okrese Semily poklesl (o 0,5 %). V jednotlivých správních obvodech obcí s rozšířenou působností se počet obyvatel proti sčítání 2001 zvýšil, s výjimkou obvodů Jilemnice, Semily a Tanvald, kde byl zaznamenán pokles počtu obyvatel.

Během uplynulých deseti let zaznamenaly úbytek počtu obyvatel dvě nejmenší velikostní skupiny obcí (do 199 obyvatel a 200–499 obyvatel) a s výjimkou krajského města Liberce i tři největší velikostní skupiny obcí (5 000–9 999 obyvatel, 10 000–19 999 obyvatel a 20 000–49 999 obyvatel). V důsledku suburbanizačního procesu došlo k nárůstu populace obcí (u velikostních skupin obcí 500–999 obyvatel a 2 000–4 999 obyvatel) především v blízkosti velkých měst. Představitelem těchto obcí je i obec Šimonovice v okrese Liberec, jejíž počet obyvatel se za posledních deset let zvýšil téměř 2,4krát a jednalo se tak o nejvyšší relativní přírůstek obyvatel v kraji. Nejvyššího absolutního přírůstu počtu obyvatel dosáhlo krajské město Liberec (3 145 obyvatel), naopak nejvíce se počet obyvatel snížil ve městě Česká Lípa (1 848 obyvatel).

Podíl „rodáků“ (osob, které se narodily ve stejné obci, ve které mají v současné době trvalé bydliště) dosahuje v pohraničním Libereckém kraji již tradičně nižších hodnot (45 %), než je republikový průměr (49 %). Od roku 2001 se podíl rodáků v kraji snížil o 1,7 procentních bodů. Ve srovnání s předchozím sčítáním poklesl podíl téměř ve všech velikostních skupinách obcí, pouze u obcí s 10 000–19 999 obyvateli vzrostl o 0,4 procentní body. Nejvyšší podíl rodáků žil v roce 2011 v krajském městě.

Struktura obyvatel podle rodinného stavu se v posledních deseti letech vyvíjela odlišně u mužů a žen. V roce 2001 představovaly u obou skupin shodně nejvyšší podíl osoby žijící v manželství (45,6 % mužů, 43,4 % žen). V roce 2011 bylo rozložení zachováno pouze u žen, u kterých nejvyšší podíl představovaly ženy vdané (39,4 %), následované svobodnými (36,1 %). Mezi muži byla nejpočetnější skupina svobodných (45,5 %), nižší zastoupení měli ženatí (41,1 %). U mužů i žen došlo během desetiletí shodně ke snížení počtu i podílu ženatých/vdaných osob v populaci, naopak vzrostlo zastoupení svobodných a rozvedených. Tento vývoj je charakteristický pro celou Českou republiku a odpovídá zvýšenému počtu rozvodů a sníženému počtu sňatků. Liberecký kraj zaznamenal v rámci krajského srovnání třetí nejvyšší podíl svobodných mužů/žen a třetí nejnižší podíl ženatých/vdaných. Počet ovdovělých žen v populaci byl vzhledem k jejich vyšší naději dožití 4,8 krát vyšší než u mužů. V Libereckém kraji, stejně jako ve Středočeském a Ústeckém kraji, je stále mírně vyšší počet dětí ve věku 0–14 let než počet 65letých a starších, zatímco u zbývajících krajů je tomu naopak. Ale i zde je patrný trend stárnutí populace. Absolutní počet dětí v Libereckém kraji se od roku 1980 neustále snižuje, počet seniorů se od roku 1991 trvale zvyšuje. Stárnutí populace dokazuje index stáří (vypovídající o počtu osob ve věku 65 let a více připadajících na 100 dětí ve věku 0–14 let). Zatímco v roce 2001 připadalo v Libereckém kraji 76 seniorů na 100 dětí, v roce 2011 se tento počet zvýšil na 99 seniorů. Index stáří zaznamenal nárůst skoro u všech velikostních skupin obcí v kraji (výjimkou je skupina obcí do 199 obyvatel). U tří velikostních skupin obcí index překročil hodnotu 100. Nejvyšší hodnoty vykázaly obce s 10 000–19 999 obyvateli, ve kterých na 100 dětí připadlo téměř 124 osob starších 65 let. Naopak příznivější situace byla zaznamenána ve velikostní skupině obcí s 2 000–4 999 obyvateli s nejnižším indexem stáří, kde připadá na 100 dětí pouze 86 seniorů.

Úroveň vzdělanosti obyvatel Libereckého kraje i celé České republiky se dlouhodobě zvyšuje, roste zastoupení osob s vyššími stupni vzdělání. Nejpočetnější vzdělanostní skupinou zůstala i v roce 2011 skupina osob se středním vzděláním bez maturity (vč. vyučených), která i přes pokles (o 6,8 %) v posledním desetiletí, zahrnovala více než třetinu populace kraje starší 15 let. Počet osob s úplným středním vzděláním (s maturitou) nebo vyšším odborným vzděláním se od roku 2001 zvýšil o více než

15 % na téměř 111 tisíc. Počet vysokoškolsky vzdělaných od sčítání 2001 vzrostl o více než 45 %, přesto tvořili pouze necelých 10 % populace kraje starších 15 let a Liberecký kraj tak zaostával za republikovým průměrem. Nejvyšší podíl osob s vysokoškolským vzděláním byl vykazován ve velikostní skupině obcí 100 000 a více obyvatel, tj. v krajském městě (14,8 %). Poklesl podíl osob se základním a neukončeným vzděláním a také s učňovským vzděláním.

Z celkového počtu populace kraje (439,2 tis.) představovaly necelou polovinu ekonomicky aktivní osoby, z nichž ovšem bylo k datu sčítání 2011 více než 23 tisíce nezaměstnaných (tj. 10,8 % z ekonomicky aktivních). Z téměř 192 tisíc zaměstnaných osob tvořili tři čtvrtiny zaměstnanci, více než 25 tisíc osob bylo samostatně výdělečně činných. Počet nezaměstnaných v kraji vzrostl od roku 2001 o více než 47 %. Nejvyšší podíl nezaměstnaných na ekonomicky aktivních vykázala velikostní skupina obcí s 2 000–4 999 obyvateli (12,4 %), zatímco nejnižší krajské město Liberec (9,4 %).

V porovnání s předchozím sčítáním v roce 2001 poklesl podíl osob, které se přihlásily k české národnosti. V roce 2011 českou národnost deklarovalo 303,3 tis. obyvatel (69,1 % obyvatel kraje), zatímco v roce 2001 uvedlo českou národnost 399,9 tis. obyvatel (93,4 %). Tento pokles počtu obyvatel s českou národností nezpůsobil výrazný nárůst jiných národností, ale byl zapříčiněn především zákonem danou možností na otázku neodpovědět. Více než 116,5 tis. obyvatel (26,5 % z celkového počtu obyvatel) využilo této možnosti a svou národnost neuvedlo. V roce 2001 na otázku neodpovědělo pouze 1,8 % obyvatel z celkového počtu.

Podobně jako česká národnost zaznamenaly proti sčítání 2001 pokles i tradiční národnosti menšiny - slovenská, německá a polská. V rámci České republiky vykázal v roce 2011 Liberecký kraj druhý nejvyšší podíl osob hlásících se k polské národnosti (0,3 % z populace) a třetí nejvyšší podíl osob s německou národností (0,4 % z populace). K romské národnosti se v Libereckém kraji přihlásilo pouze 326 osob, k moravské 422 osob.

Rovněž otázka týkající se náboženské víry byla ovlivněna mírou non-response, která byla vyšší než u otázky týkající se národnosti. Na otázku o víře neodpovědělo v roce 2011 téměř 45 % respondentů, proti téměř 9 % v roce 2001. Více než 42 % občanů (téměř 77 % z těch, co odpovědělo) bylo bez náboženské víry. V celorepublikovém srovnání je to po Ústeckém kraji druhý nejvyšší podíl obyvatel. Věřící hlásící se ke konkrétní církvi nebo náboženské společnosti reprezentovali pouze 7,2 % obyvatelstva (téměř 13 % osob, které odpověděly), což znamenalo třetí nejnižší podíl v České republice. Ve srovnání s rokem 2001 poklesl údaj o počtu věřících hlásících se k církvi či náboženské společnosti v Libereckém kraji o tři pětiny. Poprvé měli občané možnost uvést ve sčítacích formulářích, že jsou věřící nehlásící se k církvi či náboženské společnosti. Tuto možnost využilo 5,7 % obyvatel kraje.

Tradičně nejvíce věřících se v Libereckém kraji přihlásilo k Církvi římskokatolické (17,2 tisíc, tj. 54,8 % z celkového počtu věřících hlásících se k církvi), ve srovnání s rokem 2001 počet věřících římských katolíků výrazně poklesl. Podíl věřících hlásících se k této církvi na celkové populaci byl v Libereckém kraji třetí nejnižší v České republice (3,9 %). Pokles zaznamenala i Církev československá husitská a Církev českoobratná evangelická. Podíl věřících hlásících se k Církvi československé husitské (0,6 % z celkového počtu obyvatel) byl v rámci mezikrajského srovnání druhý nejvyšší.

Struktura obyvatel podle státního občanství zaznamenala od sčítání 2001 posun ve prospěch cizinců. Jejich počet nepatrně přesáhl 15 tisíc a tvořili 3,4 % obyvatelstva kraje, což je čtvrtý nejvyšší podíl mezi kraji. Cizinci se na přírůstku obyvatel Libereckého kraje od sčítání 2001 podíleli téměř čtyřmi pětinami. Za posledních deset let se počet osob s jiným státním občanstvím než českým zvýšil více než 2,3 krát. Zatímco v roce 2001 uvedlo 98,3 % obyvatel kraje státní občanství České republiky, v roce 2011 se tento podíl snížil na 95,7 %.

Před deseti lety byli nejvíce mezi obyvateli kraje zastoupeni cizinci s polským občanstvím. Při sčítání 2011 zaznamenala tato skupina pokles (na 1,3 tis.), na rozdíl od cizinců se státním občanstvím Ukrajiny (4,8 tis.), Slovenska (3,4 tis.) a Vietnamu (1,9 tis.), jejichž počet za posledních deset let vzrostl. Téměř dvě pětiny cizinců žijících v kraji byly sečteny v krajském městě (velikostní skupina obcí 100 000 a více obyvatel), více než jedna pětina cizinců žila ve velikostní skupině obcí s 20 000 až 49 999 obyvateli.

DOMY

K 26. 3. 2011 bylo v Libereckém kraji sečteno celkem 91 806 domů, které byly jednak určeny k bydlení (např. rodinné, bytové domy, penziony pro seniory aj.), jednak sloužily i k jiným účelům, ale byl v nich minimálně jeden byt (např. škola s bytem), nebo v nich byly hlášeny osoby k trvalému pobytu (např. obecní úřady s ohlašovacími místy). Z pohledu velikostních skupin obcí bylo nejvíce domů soustředěno v obcích s 500–999 obyvateli – 16 925 domů, tj. 18,4 % domů sečtených v našem kraji.

Trvale bylo obydleno 71 962 domů, tedy 78,4 % z celkového počtu domů a po dlouhodobém poklesu tohoto

podílu došlo v roce 2011 k jeho nárůstu (ve srovnání s rokem 2001 o 0,2 procentní body). Ve struktuře obydlených domů převažovaly z 83,0 % rodinné domy, bytové domy představovaly 14,8 %. Zatímco v roce 2001 zvýšení počtu obydlených domů ve srovnání se sčítáním v roce 1991 způsobil pouze nárůst počtu obydlených rodinných domů (počet obydlených bytových domů poklesl), v roce 2011 se na 8,5% přírůstku podílely obě dvě formy výstavby. Počet obydlených bytových domů však rostl dynamičtěji (o 13,1 %) než počet obydlených rodinných domů (o 8,5 %).

Ve struktuře obydlených domů podle vlastníka se výrazně odrazil proces privatizace domovního a bytového fondu, který byl zahájen na počátku devadesátých let. Rozhodující formou vlastnictví je dlouhodobě vlastnictví fyzických osob – jeho podíl na celkovém počtu obydlených domů v roce 2011 dosáhl 84,0 % (tj. o 1,8 procentního bodu více než v roce 2001). Druhý největší vlastník domovního fondu z předchozího sčítání (stát a obec) s 3,6% podílem v roce 2011 přenechal svou pozici spoluvlastnictví vlastníků bytů (jednotek). Tato forma vznikla až po roce 2001 převážně v případě převedení všech bytů do vlastnictví a na celkovém počtu obydlených domů se podílela 4,7 %. Na ústupu jsou také bytová družstva – jejich zastoupení pokleslo z 2,8 % v roce 2001 na 1,6 % v roce 2011.

Období výstavby nebo rekonstrukce v rozmezí let 2001–2011 bylo uvedeno u 7 429 obydlených domů, což představuje 10,3 % z jejich celkového počtu. Z pohledu velikostních skupin obcí byla nová výstavba realizována především v malých obcích do 999 obyvatel, hodnoty se pohybovaly mezi 10,6 a 11,9 % a velikostní skupině obcí se 100 000 a více obyvateli, tedy v krajském městě, (13,0 %). Nejnižší podíl postavených nebo rekonstruovaných domů po roce 2001 byl vykázán ve skupině obcí s 10 000–19 999 obyvateli (8,1 %).

Neobydlených domů bylo v roce 2011 sečteno 19 844, tedy o 1 308 (7,1 %) více než v předchozím sčítání. Převážně se jednalo o rodinné domy (94,5 % z celkového počtu neobydlených domů) a nejčastějším důvodem jejich neobydlenosti bylo využití k rekreaci. Absolutně nejvíce neobydlených domů bylo sečteno ve velikostní skupině obcí s 500–999 obyvateli, více než 4,5 tisíce domů představovalo 22,8 % krajské hodnoty. Obecně můžeme konstatovat, že s rostoucí velikostní skupinou obcí klesá podíl neobydlených domů (od 44,8 % ve skupině obcí do 199 obyvatel po 7,4 % ve skupině obcí s 20 000–49 999 obyvateli) i podíl neobydlených rodinných domů z důvodu rekreace (od 80,5 % v obcích do 199 obyvatel do 13,6 % ve více než stotisícovém městě Liberci).

V mezikrajském srovnání podílu neobydlených domů na celkovém domovním fondu obsadil Liberecký kraj (21,6 %) druhé místo za Jihočeským krajem (25,3 %), prvenství však získal v podílu neobydlených rodinných domů užívaných k rekreaci (67,4 %).

BYTY

K rozhodnému okamžiku sčítání v roce 2011 bylo v Libereckém kraji sečteno 161 192 obydlených bytů, tj. o 0,4 % méně než při sčítání v roce 2001, přičemž téměř jedna čtvrtina byla koncentrována ve městě Liberci.

V posledních dvaceti letech se podstatně změnila struktura bytového fondu podle právního důvodu užívání. Nájemní byty, které při sčítání v roce 1991 představovaly nejpočetnější složku bytového fondu (37,8 %), se v roce 2011 posunuly na třetí místo pomyslného žebříčku (necelých 20 %). Druhou nejpočetnější skupinou se staly byty v osobním vlastnictví. Dynamický rozvoj této formy vlastnictví dokládá skutečnost, že podíl bytů v osobním vlastnictví z hodnoty 1,3 % v roce 1991 stoupl na 24,7 % v roce 2011. Nejrozšířenějším právním důvodem užívání i nadále zůstává byt ve vlastním domě (více jak jedna třetina obydlených bytů).

V případě velikostních skupin obcí jsou patrné rozdíly ve struktuře bytového fondu podle právního důvodu užívání. Pro obce do 19 999 obyvatel jsou rozhodující složkou byty ve vlastním domě, a to i přesto, že jejich podíl se zvětšující se velikostí obce klesá (od 75,4 % v obcích se 199 obyvateli po 35,8 % v obcích se 10 000–19 999 obyvateli). V obcích nad 20 000 obyvatel dominují byty v osobním vlastnictví. Nejvyšší podíl družstevních bytů (více než 24 %) byl vykázán v obcích s 20 000–49 999 obyvatel, který krajskou hodnotu převyšil o téměř 13 procentních bodů.

Kvalitativní úroveň bydlení v Libereckém kraji se dlouhodobě zvyšuje, avšak dosažené hodnoty se stále pohybují pod republikovým průměrem. Zároveň existují výrazné rozdíly i mezi jednotlivými velikostními skupinami obcí.

Koupelnou či sprchovým koutem bylo ke dni sčítání vybaveno téměř 96 % obydlených bytů (o 8,3 procentních bodů více než v roce 1991), splachovacím záchodem 93,6 % (o 11,2 procentní body více než před dvaceti lety). I přesto jsou uvedené podíly z pohledu mezikrajského srovnání nejnižší v České republice. Zatímco v obcích do 1 999 obyvatel se podíl bytů vybavených koupelnou pohyboval pod 93 % a podíl bytů vybavených splachovacím záchodem pod 90 %, ve městě Liberci dosáhl prvně

jmenovaný ukazatel hodnoty 97,3 %, druhý 96,1 %. Na jedné straně se od roku 1991 zvýšil podíl ústředního a etážového vytápění (o 7,5 procentních bodů) a přiblížil se k hranici 83 %, na druhé straně domácnosti ztratily zájem o vytápění v kamnech (pokles podílu o téměř 11 procentních bodů na 13,2 %). Z pohledu velikostních skupin obcí nejvyšší podíl bytů s ústředním a etážovým vytápěním byl zjištěn v obcích s 20 000–49 999 obyvateli (91,1%), nejnižší v obcích s méně než 200 obyvateli (67,7 %). Současně byl v nejmenších obcích vykázán nejvyšší podíl bytů vytápěných kamny (26,8 %). Uhlí, koks a uhelné brikety se stávají méně častým zdrojem používaným k vytápění, roste zájem o dřevo, elektřinu a plyn. Plyn byl zaveden do 51,0 % obydlených bytů.

Oblast mapující vybavenost domácností byla při sčítání v roce 2011 zaměřena pouze na osobní počítač a jeho připojení k internetu. Více než polovina bytových domácností uvedla, že je osobním počítačem s internetem vybavena (v roce 2001 pouze 6,0 % domácností) a 4,0 % domácností disponuje počítačem, avšak bez připojení k internetu (v předchozím sčítání 8,0 %). Podíly ve všech velikostních skupinách obcí překračují 50% hranici, ve městě Liberci podíl bytů vybavených počítačem s internetem dokonce dosahuje 58,1 %.